

NOTA INFORMACYJNA

Ramy Kwalifikacji w Europie: modernizacja edukacji i szkoleń

Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji dokładniej pokazują wzajemne powiązania między różnymi kwalifikacjami, a także poziomami i rodzajami kształcenia

Zazwyczaj kwalifikacje są klasyfikowane w oparciu o wkład poczyniony w związku z kształceniem, czyli biorą pod uwagę instytucje wydające świadectwa i dyplomy oraz czas trwania nauki. Obecnie w Europie to podejście się zmienia, gdyż istotną rolę zaczynają odgrywać Ramy Kwalifikacji.

Krajowe Ramy Kwalifikacji (KRK), obejmujące wszystkie poziomy i rodzaje kwalifikacji, oparte są na efektach kształcenia (uczenia się), które określają, co posiadacz danego świadectwa czy dyplomu wie, rozumie i potrafi wykonać. Ponadto, dzięki powiązaniu z Europejskimi Ramami Kwalifikacji (ERK), KRK pomagają zainteresowanym osobom, a także pracodawcom, dokonywać porównań między poziomem świadectw i dyplomów wydawanych w kraju i za granicą (Ramka 1).

Lepsze zrozumienie znaczenia określonych kwalifikacji ułatwia przechodzenie z jednego rodzaju lub poziomu kształcenia do innego, na przykład z kształcenia ogólnego do zawodowego, z kształcenia w szkole (formalnego) do nauki zawodu u pracodawcy czy z kształcenia policealnego do wyższego i odwrotnie. We wszystkich takich przypadkach można uwzględnić poprzednie dokonania edukacyjne, co sprawia, iż bez specjalnych przeszkód możliwe jest kontynuowanie nauki w dowolnej chwili we własnym kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej.

Krajowe Ramy Kwalifikacji już od dawna funkcjonują we Francji, Irlandii i Wielkiej Brytanii. Natomiast Europejskie Ramy Kwalifikacji, wprowadzone w 2004 roku, zainspirowały rozwój KRK w innych krajach Europy. Cedefop monitoruje proces tworzenia i wprowadzania 38 KRK ⁽¹⁾ w 34 krajach ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Wielka Brytania posiada odrębne KRK dla Anglii/Irlandii Północnej, Walii i Szkocji. Belgia ma oddzielne KRK dla Flandrii oraz dla wspólnot francusko- i niemieckojęzycznych.

⁽²⁾ 34 kraje, o których mowa, to 27 państw członkowskich EU oraz Była Jugosłowiańska Republika Macedonii, Chorwacja, Czarnogóra, Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Turcja. Szwajcaria prowadzi prace nad KRK i prawdopodobnie włączy się w działania europejskie w tym zakresie w 2012 roku.

Ostatni raport Cedefop ⁽³⁾ wskazuje, iż prawie wszystkie kraje uznały, że najlepszym sposobem powiązania kwalifikacji krajowych z ERK będą właśnie Ramy Krajowe.

Do końca 2011 roku Belgia (Flandria), Czechy, Dania, Estonia, Francja, Holandia, Irlandia, Litwa, Łotwa, Malta, Portugalia i Wielka Brytania (Anglia/Irlandia Północna, Szkocja i Walia) powiążą kwalifikacje krajowe z ERK, natomiast włączanie poziomów ERK do krajowych świadectw i dyplomów rozpocznie się w 2012 roku.

Ramka 1. Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji – wprowadzenie

Krajowe Ramy Kwalifikacji szeregują kwalifikacje na podstawie poziomów opartych na efektach kształcenia (uczenia się). Poziomy KRK odzwierciedlają to, co wie, rozumie i potrafi wykonać posiadacz danego świadectwa bądź dyplomu.

Europejskie Ramy Kwalifikacji tworzą wspólne ramy odniesienia, funkcjonujące jako instrument przełożenia pomiędzy różnymi systemami i poziomami kwalifikacji, niezależnie od tego, czy dotyczą one kształcenia ogólnego, wyższego czy zawodowego. Celem ERK, które zostały oficjalnie przyjęte w 2008 roku po 4 latach przygotowań, jest wspieranie uczenia się przez całe życie oraz mobilności obywateli ⁽⁴⁾.

Różne zamierzenia i cele

Możliwość dokonywania międzynarodowych porównań między kwalifikacjami jest istotna dla wszystkich krajów i stanowi jeden z czynników tłumaczących tak szybki rozwój KRK. Trzeba jednak pamiętać o tym, iż Ramy w dużym stopniu odzwierciedlają cele i potrzeby poszczególnych krajów.

Takie kraje jak Chorwacja, Islandia czy Polska uważają KRK za narzędzia służące reformom, które w bezpośredni sposób mają poprawić spójność, jakość i odpowiedniość istniejącego systemu. W konsekwencji

⁽³⁾ Dostępny na stronie:
http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/6112_en.pdf

⁽⁴⁾ Zob. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm

może to oznaczać poważne zmiany, jak np. opracowanie nowych ścieżek i programów kształcenia lub zmianę roli czy obowiązków interesariuszy. Inne kraje, np. Dania i Holandia, uważają swoje KRK za ramy komunikacji, dzięki którym będzie możliwe udoskonalenie opisów obecnych systemów kwalifikacji oraz pokazanie istniejących opcji zarówno uczącym się, jak i decydentom politycznym. W efekcie oznacza to, że już istniejące możliwości będą lepiej wykorzystywane.

KRK we Francji i Wielkiej Brytanii (Anglia/Irlandia Północna) spełniają rolę regulacyjną, natomiast kilka innych nowych KRK będzie „weryfikatorami” świadectw i dyplomów uzyskanych poza publicznym systemem kształcenia. W takim przypadku, np. w krajach skandynawskich, KRK będą odgrywać niezależną rolę w zdefiniowaniu zakresu krajowego systemu kwalifikacji.

Kształt KRK

Około 26 krajów opracowało lub przyjęło 8 poziomów KRK, czyli zastosowało inne rozwiązanie, niż przyjęte wcześniej przez inne kraje. Na przykład KRK w Irlandii wyróżnia 10 poziomów, a w Wielkiej Brytanii (Szkocja) - 12. We Francji KRK są obecnie modyfikowane i zamiast 5 będą miały 8 poziomów. Wśród ostatnio wprowadzanych Krajowych Ram Kwalifikacji Islandia i Norwegia przyjęły 7 poziomów, a Słowenia zaproponowała 10.

Niektóre kraje, na przykład Holandia i Wielka Brytania (Anglia/Irlandia Północna i Walia), wprowadziły do Ram Krajowych poziom wejścia (lub dostępu), uwzględniający podstawowy poziom kształcenia (niższy niż Poziom 1 ERK). Poziom wejścia opisuje i uwzględnia odbyty rodzaj nauki, który sam w sobie nie daje pełnej kwalifikacji, lecz może umożliwić jej uzyskanie w połączeniu z innym rodzajem kształcenia. Z takiego podejścia może skorzystać wiele osób, np. uczniowie doświadczający trudności w nauce lub przerywający naukę szkolną.

Opracowanie deskryptorów poziomu opartych na efektach uczenia się okazało się wyzwaniem dla wszystkich krajów. Dobrze pokazuje to przykład Niemiec i Holandii, gdzie na plan pierwszy wysunęła się zależność między teorią (wiedzą) i praktyką (umiejętnościami i kompetencjami), bezpośrednio związana z kwestią, czy kształcenie ogólne i zawodowe na szczeblu ponadgimnazjalnym należałoby umieścić na jednakowym poziomie.

W sumie można stwierdzić, iż kraje włożyły wiele wysiłku w zaadaptowanie deskryptorów ERK do swojej sytuacji i potrzeb. Na przykład widoczna jest tendencja, by rozszerzyć aspekt ERK dotyczący „kompetencji” tak, by w większym stopniu uwzględniał

on kompetencje komunikacyjne, społeczne i zawodowe. Grupa krajów, przede wszystkim Niemcy, Holandia i Słowenia, w swoich KRK odnosi się bardziej do kompetencji, niż do efektów uczenia się. Kraje te uważają kompetencje za całościową koncepcję odnoszącą się do zdolności jednostki do korzystania - w sposób przez nią kontrolowany - z wiedzy, umiejętności, postaw i innego potencjału, np. osobistego, społecznego i metodologicznego zarówno w pracy, jak i w nauce oraz dla osobistego i zawodowego rozwoju.

Większość KRK obejmuje wszystkie oficjalnie uznawane kwalifikacje (kształcenie ogólne, wyższe i zawodowe) wydawane przez władze krajowe. Wiele krajów, takich jak Dania, Finlandia, Holandia, Norwegia i Szwecja, zamierza włączyć do KRK świadectwa i dyplomy wydawane przez przedsiębiorstwa bądź sektory, które w chwili obecnej nie są uznawane za „oficjalne” kwalifikacje. Jest to istotna zmiana, dzięki której uczący się mogą zobaczyć, w jaki sposób efekty kształcenia odbywającego się w różnych kontekstach, publicznych bądź prywatnych, są ze sobą powiązane i dają się łączyć.

Stan prac w październiku 2011 roku

Ogólna zgoda co do wagi i wartości Europejskich Ram Kwalifikacji zainspirowała nieprzerwany rozwój KRK w całej Europie. Chociaż istnieją pewne różnice między poszczególnymi krajami, to nie ma sporu dotyczącego podstawowych zasad i rozwiązań. KRK powstawały w następujących etapach ogólnych:

- **Konceptualizacja i kształt:** kraje analizują i definiują uzasadnienie i cele ogólne KRK.
- **Konsultacje i testowanie:** projekt KRK zostaje przedstawiony szerokiemu gronu interesariuszy i następnie jest z nimi omawiany, zwykle w formie publicznych konsultacji.
- **Formalne wprowadzenie/przyjęcie:** KRK zostają przyjęte, zwykle w formie rozporządzenia, ustawy bądź umowy między interesariuszami.
- **Wdrożenie w praktyce:** rozpoczyna się stosowanie KRK: instytucje muszą stosować się do nowych metod i struktur. Potencjalni użytkownicy końcowi są informowani o celach i zaletach KRK. W ostatecznym rozrachunku KRK muszą przynosić korzyści użytkownikom końcowym - jednostkom i pracodawcom.

Ogólne zmiany dotyczące KRK, wynikające z ostatniego badania Cedefop, są przedstawione w Ramce 2.

Ramka 2. KRK w Europie w liczbach

- 28 krajów opracowuje lub już opracowało kompleksowe KRK, obejmujące wszystkie rodzaje i poziomy kwalifikacji. Czechy, Włochy, Była Jugosłowiańska Republika Jugosławii i Liechtenstein muszą jeszcze podjąć decyzję o zakresie i architekturze swoich KRK;
- KRK w Czechach, Francji, Wielkiej Brytanii (Anglia/Irlandia Północna) i Włoszech obejmują ograniczony zakres rodzajów i poziomów kwalifikacji lub składają się z odrębnych Ram dotyczących poszczególnych elementów systemu kształcenia, bez ściśle określonych powiązań między nimi;
- 26 krajów zaproponowało lub wybrało ramy składające się z 8 poziomów. KRK w pozostałych 8 krajach przewidyują 5, 7, 9, 10 lub 12 poziomów;
- Przy definiowaniu deskryptorów poziomu wszystkie kraje wykorzystują podejście oparte na efektach kształcenia;
- 14 krajów już oficjalnie przyjęło KRK;
- Francja, Irlandia, Malta i Wielka Brytania już wdrożyły KRK w całości. Mniej więcej 10 innych krajów obecnie rozpoczyna pierwszą fazę wdrażania.

Jednocześnie wyrażane są pewne obawy, np. takie, iż Ramy Kwalifikacji są promowane na podstawie zbyt skromnych przesłanek a także, iż są one w niewystarczającym stopniu dostosowane do warunków i potrzeb poszczególnych krajów.

Kształt KRK zdaje się uwzględniać te obawy. Podstawowe, wspólne zasady KRK umożliwiają porównania oraz dialog; jednocześnie poszczególne kraje same nadają swoim Ramom własną, unikalną treść.

Od samego początku w wielu krajach przygotowaniu KRK towarzyszyły ożywione dyskusje dotyczące takich kwestii jak np. rozumienie efektów uczenia się czy stosowanie tych zasad w dzisiejszym systemie kształcenia. Debata dotyczyła także wypracowania wspólnego rozumienia wartości i przyszłości kształcenia, a nie tylko technicznych dyskusji na temat przyjęcia określonej struktury lub liczby poziomów. Zdobyto też cenne doświadczenia, które zostaną wykorzystane podczas dalszych prac nad opracowaniem i wdrożeniem KRK (Ramka 3).

Oddziaływanie KRK

Chociaż prawdą jest, iż ramy kwalifikacji dopiero powstają, już można znaleźć dowody na ich oddziaływanie. Na szczeblu europejskim można mówić o solidnym wsparciu dla wspólnych europejskich ram odniesienia, do których większość krajów przystąpi do końca 2012 roku.

Także na szczeblu krajowym KRK dostarczają bodźców do zmian. Zazwyczaj poszczególne części systemu edukacji – kształcenie ogólne, wyższe i zawodowe – mają odrębne systemy zarządzania. Koncepcja szeroko zakrojonych Ram zainspirowała

różne kraje do poszukiwania silniejszych powiązań między tymi podsystemami, zwłaszcza między edukacją zawodową i edukacją o profilu akademickim. Wzmocnienie tych powiązań może zmniejszyć bariery w dostępie do kształcenia i ułatwić uczącym się przechodzenie pomiędzy różnymi poziomami i rodzajami kształcenia.

Opracowanie KRK wymagało zaangażowania szerszego niż zwykle grona interesariuszy, wywodzących się z publicznego i prywatnego sektora edukacji i szkoleń oraz rynku pracy. Może to mieć wpływ na charakter i kierunek debaty na temat edukacji, gdyż daje interesariuszom szerszą perspektywę oraz pozwala przeanalizować wzajemne oddziaływania i zależności, np. między poszczególnymi sektorami oraz instytucjami.

Wiele krajów poprzez KRK propaguje wykorzystywanie efektów kształcenia. Postępy we wprowadzaniu koncepcji efektów kształcenia widać przede wszystkim we wstępnym kształceniu zawodowym oraz szkolnictwie wyższym. W niektórych krajach kształcenie ogólne pod tym względem pozostaje w tyle, choć i tak dokonują się pewne zmiany.

Ramka 3. Opracowanie i wdrażanie KRK: wstępne wnioski

- Wdrażanie KRK wymaga czasu, pozwalającego na zrozumienie najważniejszych pojęć oraz dokonanie się zmiany w myśleniu (zmiany kulturowej);
- Zaangażowanie interesariuszy jest istotne na wszystkich szczeblach procesu, by zapewnić poczucie współodpowiedzialności za jego przebieg;
- Opracowanie KRK to proces zachodzący stopniowo (iteratywny), w którym istniejący system edukacji i szkoleń oraz KRK z czasem stają się coraz lepiej ze sobą zestrojone;
- Niezbędna jest równowaga we wdrażaniu KRK w ramach poszczególnych elementów systemu edukacji, jak i pomiędzy nimi (na przykład między różnymi rodzajami kształcenia zawodowego oraz kształceniem ogólnym i wyższym);
- KRK muszą być na tyle elastyczne, by uwzględnić różnorodne rodzaje kształcenia;
- KRK mogą bardziej umożliwiać zmiany niż je wymuszać; muszą być też zharmonizowane z innymi wymogami instytucjonalnymi i polityką działania.

Krajowe Ramy Kwalifikacji tworzą nową wartość, gdyż zapewniają niezależny punkt odniesienia umożliwiający nie tylko porównywanie posiadanych kwalifikacji, ale też ich doskonalenie. W Finlandii środowiska związane ze szkolnictwem wyższym uważają nowowprowadzone KRK i ich deskryptory za obiektywny punkt odniesienia służący dialogowi i podnoszeniu jakości.

Wiele niedawno wprowadzonych KRK dopiero zaczyna wywierać wpływ na użytkowników końcowych - jednostki i pracodawców – ale można już mówić o pewnych pozytywnych zmianach ⁽⁵⁾.

Wyzwania stojące przed KRK

W sytuacji, KRK wchodzi w fazę realizacji w coraz większej liczbie krajów, powodzenie projektu wymaga stawienia czoła kilku związanym z tym wyzwaniom.

Istotne jest, aby poszczególne kraje w precyzyjny sposób uzasadniły określone przypisanie kwalifikacji do poziomów zarówno w ERK, jak i KRK. Decyzje na szczeblu krajowym muszą odzwierciedlać faktyczne efekty kształcenia dla poszczególnych kwalifikacji. Jest to niezbędne do zapewnienia zaufania pomiędzy krajami. Ze względu na kluczową rolę, jaką odgrywają KRK w powiązaniu krajowych systemów kwalifikacji z ERK, bez takiego zaufania wpływ ERK na promowanie mobilności w Europie zostanie poważnie ograniczony. Zasadnicze znaczenie w budowaniu akceptacji i zaufania ma zapewnianie jakości.

Deskryptory powinny być ściśle skorelowane z zagadnieniami dotyczącymi określonych efektów kształcenia. Powodzenie i oddziaływanie KRK w dużym stopniu zależy od przestawienia się na myślenie w kategoriach efektów uczenia się. Dokończenie prac nad deskryptorami szczebla krajowego w większości krajów powinno odzwierciedlać sytuację, w której efekty kształcenia są rzeczywiście stosowane oraz uwzględniają standardy, programy nauczania oraz metody oceny i uczenia się. Wymiana doświadczeń na szczeblu krajowym i europejskim pomoże uzyskać wiedzę o tym, jak definiować i opisywać efekty uczenia się w optymalny sposób.

Innym kluczowym wyzwaniem jest konieczność zwiększenia zaangażowania i uczestnictwa instytucji oświatowych w debacie dotyczącej praktycznego „zestrojenia” zmian w KRK z systemem edukacji i szkoleń.

Jeżeli KRK mają odgrywać rolę łączącą lub integrującą, Ramy powinny w klarowny sposób przedstawiać wzajemne oddziaływania między różnymi poziomami i elementami systemu edukacji. Wysiłki podejmowane w Polsce w celu zdefiniowania spójnych deskryptorów poziomu na szczeblu krajowym, a także dla poszczególnych podsystemów (kształcenie ogólne, zawodowe i akademickie) powinny umożliwić KRK zmniejszanie barier w systemie edukacji i szkoleń. Walidacja (potwierdzenie) kształcenia nieformalnego i pozaformalnego (incydentalnego) odzwierciedlona w KRK może pomóc

usprawnić powiązania między różnymi poziomami i rodzajami kwalifikacji oraz ułatwi zainteresowanym zrozumienie, wybór i poruszanie się między różnymi rodzajami i poziomami kształcenia.

Niezależnie od tego, czy różne kraje uważają swoje KRK za narzędzia służące reformie czy też komunikacji, Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji zmieniają sposób patrzenia na edukację i szkolenia.

Przez to, iż Ramy Kwalifikacji narzucają szerszą perspektywę oraz kompleksowe ujęcie systemu edukacji i szkoleń, propagują ideę uczenia się przez całe życie.

Nota informacyjna – 9064 PL

Kat.-Nr.: TI-BB-11-007-PL-N

ISBN 978-92-896-0784-1, doi: 10.2801/77421

© Europejskie Centrum Rozwoju Szkolenia Zawodowego, 2011 r.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Notatki informacyjne są publikowane w językach niemieckim, greckim, angielskim, hiszpańskim, francuskim i włoskim. Aby otrzymywać je regularnie należy wysłać wiadomość e-mail na adres: briefingnotes@cedefop.europa.eu

Inne notatki informacyjne i publikacje Cedefop są dostępne pod adresem: <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

P.O Box 22427, 55102 Thessaloniki, GRECJA
Europe 123, Thessaloniki, GRECJA
Tel. +30 2310490111, Faks +30 2310490020
E-Mail: <mailto:info@cedefop.europa.eu>

visit our portal www.cedefop.europa.eu

⁽⁵⁾ <http://en.iu.dk/transparency/qualifications-frameworks>